

Екологічна безпека військової діяльності за стандартами НАТО

Вадим Чурилін,

*аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: ChurylinVO@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-6453-359X*

Леонід Віткін,

*д.т.н., професор кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: Vitkin@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-0731-1333*

У контексті соціально-економічних трансформацій в Україні планується поступовий перехід до європейських екологічних стандартів, а також оновлення існуючої системи екологічного забезпечення, включаючи й Збройні Сили. Особливо важливим є питання створення ефективної системи управління станом навколишнього середовища в ЗС, оскільки військова діяльність значно сприяє екологічній кризі. За оцінками експертів, частка Збройних Сил у загальному забрудненні навколишнього середовища в Україні складає від 6 до 10% від загального обсягу забруднення в країні [1, с. 24].

Політика ЗС України з охорони навколишнього середовища зазначає, що питання забезпечення екологічної безпеки військ (сил) (далі – ЗЕБВ) будуть інтегровані у всі військові дії ЗС України відповідно до оперативних завдань. Метою політики є забезпечення мінімізації несприятливих впливів на навколишнє середовище. Ефективне управління екологічною безпекою військ (сил) також підвищує успіх місії, сприяючи захисту сил, забезпечуючи проведення операцій та виконання завдань місії й командирів. Воно підтримує репутацію ЗС України і захищає ЗС України від поточних та майбутніх екологічних правових дій [2].

Наша країна має унікальний досвід у подоланні екологічних наслідків, спричинених воєнними діями. Саме тому Міністерство оборони активно працює над розробкою двох нових військових екологічних стандартів, що відповідатимуть вимогам НАТО. Варто зазначити, що до початку масштабного вторгнення Росії в Україну Міністерство оборони вже розробило й впровадило чотири військові екологічні стандарти відповідно до стандартів НАТО, частина з яких потребує оновлення у зв'язку з веденням бойових дій на території країни.

НАТО, хоча і є воєнно-політичною організацією, вже давно виходить за межі суто військових питань. Сьогодні діяльність Альянсу охоплює значну частину аспектів забезпечення миру та стабільності в Євроатлантичному регіоні, включаючи тісну співпрацю з партнерами. Поняття "безпека" традиційно асоціювалося з захистом території, суверенітету та національних інтересів. Проте в останні роки це поняття змінилося, і науковці визнають важливість екологічних факторів, природних катастроф і надзвичайних ситуацій, які можуть суттєво вплинути на масштаби конфліктів і політичну стабільність у різних регіонах світу. Тому співпраця у сфері екології та боротьби з наслідками природних і

техногенних катастроф стала важливою складовою діяльності НАТО.

Стратегічна концепція Альянсу базується на широкому підході до безпеки, який включає не лише політичні, економічні та соціальні аспекти, але й екологічні. Усі ці фактори отримують таку ж увагу, як і оборонні питання. Безпека також забезпечується через ефективне партнерство з країнами, що не є членами НАТО, через співпрацю й діалог. Партнерства та співпраця з іншими країнами, міжнародними організаціями, такими як ООН, а також стратегічне партнерство з Європейським Союзом допомагають зміцнити взаємодію між державами, сприяючи більш ефективному запобіганню конфліктів і подоланню криз.

Серед актуальних питань екологічної безпеки, що хвилюють країни НАТО, вчені виділяють вплив військових операцій на навколишнє середовище, дослідження транснаціональних аспектів, запобігання конфліктам через нестачу ресурсів, нові екологічні ризики, що можуть загрожувати економічній і політичній стабільності, а також нетрадиційні загрози безпеці, такі як безпека харчових мереж, водних шляхів, портів і гаваней [3].

В Україні вперше розроблено вітчизняний військовий стандарт ВСТ 01.107.004 Екологія та захист навколишнього середовища. Система управління екологічною безпекою військ (сил) під час військової діяльності, який є ідентичним стандарту НАТО STANAG 2583 Ed. 2 / АЖЕРР-3 Ed. А, “Environmental management system in NATO operations”[4].

Система управління екологічною безпекою військ (сил) має бути інтегрована в процес планування операцій у ЗС України, тому фахівець-еколог повинен спершу мати чітке розуміння процесу планування операцій – це логічний процес вирішення військових проблем, який об'єднує всі фактори, що забезпечують розуміння можливого курсу дій та подальшу розробку плану операцій (плану роботи). Процес планування операцій у ЗС України наразі здійснюють за стандартами НАТО [4], в яких комплексне планування операцій окреслює військові процедури та обов'язки, що регулюють підготовку, затвердження, оцінювання, реалізацію та огляд плану роботи. Фахівець-еколог повинен проконсультуватися за цими стандартами і може розглядати додаткову інформацію в процесі планування операцій у ЗС України, зокрема, щодо екологічної безпеки військ (сил).

Отже, для збереження безпеки і демократії як на євроатлантичному просторі, так і у світі потрібно розуміти наслідки зміни клімату у вигляді конфліктів і нестабільності, рішуче готуватись до майбутніх потрясінь, адаптувати свої збройні сили до екстремальних ситуацій, розвивати стійкість до впливу змін клімату і запроваджувати сталі найкращі практики у військове планування і розвиток сил та засобів, скорочувати викиди і зменшувати негативний вплив військової діяльності на довкілля.

Розв'язана Росією війна проти України відсунула кліматичні дії та взяті на себе нашою державою кліматичні зобов'язання назад у списку пріоритетних завдань, проте Україна залишається вірною взятим на себе кліматичним

зобов'язанням. Відновлення країни після війни має відбуватись з урахуванням “найкращих практик” з адаптації та розвитку стійкості до змін клімату та екологічних проблем і має стати частиною планів з відновлення держави та сталою практикою Збройних Сил України.

Ключові слова: екологічна безпека, стандарти НАТО, ЗС України, адаптація, екологічні ризики.

Список використаних джерел

1. Кулагін К. К., Солонець О. І., Ведмідь О. І., Квіткін К. П., Борисенко М. В. Реформування національної системи управління життєвим циклом озброєння та військової техніки за стандартами НАТО. Системи озброєння і військова техніка. 2022. № 3(71). С. 24–34. <https://doi.org/10.30748/soivt.2022.71.04>.
2. Наказ Міністерства оборони України від 24.02.2020 № 56 “Про питання військової стандартизації”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.03.2020 за № 241/34524;
3. Rene Heise. NATO is responding to new challenges posed by climate change. NATO review: web site. URL: <http://surl.li/lgras>
4. STANAG 2526, Ed: 2 / AJP-5 Ed: A Ver. 2. Allied joint doctrine for the planning of operations (Об'єднана союзницька доктрина з планування операцій)